

دولتی وابسته در غیاب رقیب

۲۹ شهریور ۱۴۰۱ ساعت ۲۳:۴۵

سرپرسی کاکس وزیر مختار وقت بریتانیا در تهران دائماً هشدار می‌داد اگر انگلستان نیروهای خود را از ایران خارج سازد، تهران به دست قوای کوچک خان خواهد افتاد.

انگلیس از جنبش جنگل هراس زیادی داشت و با ترندهای مختلفی تلاش کرد تا این جنبش را به مشروطیت و نبود حکومت مرکزی باثبات ربط دهد. اتخاذ این دیدگاه می‌توانست دو هدف مهم انگلیس را محقق سازد، از یک سو وجود یک مستبد وابسته را توجیه می‌کرد، از سوی مجوز سرکوب جنبش جنگل را صادر می‌کرد.

«اگر در دوره مشروطه به دلیل حضور روسیه تزاری، سیاست بی‌ثبات کردن کشور برای پیشبرد اهداف اقتصادی سرلوحه کار بریتانیا قرار داشت، اینک باید در غیاب رقیب، دولتی وابسته روی کار می‌آمد. این دولت وابسته لزوماً می‌بایست متکی بر ارتشی متحدالشکل باشد که با قدرت نظامی اعمال حاکمیت نماید، در اینجا بود که ضرورت استقرار مرد قدرتمند را پیش کشیدند و گناه ناکامی‌ها را به گردن مشروطه‌ای که وجود خارجی نداشت، افکندند. بهانه‌های لازم هم مهیا بود. اینان جنبش میرزا کوچک خان جنگلی را شاهد مثال می‌آوردند، چرا که میرزا مانع رفت و آمد انگلیسی‌ها در منطقه شده و آشکارا حملات خود را متوجه سیاست‌های استعماری بریتانیا کرده بود. سرپرسی کاکس وزیر مختار وقت بریتانیا در تهران دائماً هشدار می‌داد اگر انگلستان نیروهای خود را از ایران خارج سازد، تهران به دست قوای کوچک خان خواهد افتاد. ادوین مونتگام با این دیدگاه کاملاً موافق بود، او بر این باور بود که حتی نیروهای انگلیسی مقیم شرق ایران نباید احضار شوند، زیرا در چنین صورتی شرق ایران ظرف دو هفته به دست نیروهای بلشویک می‌افتد. اما حضور نیروهای انگلیسی در ایران مستلزم صرف بودجه هنگفتی بود که باعث نارضایتی گروهی از رجال بریتانیا می‌شد. درست در چنین شرایطی بود که قرارداد ۱۹۱۹ منعقد شد.»

منبع: حسین آبادیان، ایران از سقوط مشروطه تا کودتای سوم اسفند، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۵، ص